

2022

Samplanering enligt FSC-standard

EN VÄGLEDNING FÖR SAMEBYAR
ANJA FJELLGREN WALKEPÄÄ

Samplanering enligt FSC standard, princip 3

Detta är en text om skoglig samplanering i enlighet med FSC standard. Det går bra att läsa texten som helhet eller söka efter vad just du finner intressant om samplanering mellan renskötsel och skogsbolag i enlighet med gällande FSC standard.

Bakgrund

Den skogliga samplanering som sker mellan samebyarna och skogsbolag sker på grund av att skogsbolagen är certifierade i enlighet med Forest Stewardship Council (FSC). FSC-certifierade skogsbolag ska därmed erbjuda samebyarna att samplanera de skogliga aktiviteterna skogsbolaget planerat att genomföra. Skogsvårdslagen (SVL) har inte lika långtgående krav på hur samråd med renskötseln ska genomföras eller vilken hänsyn till renskötseln som ska tas. I den nuvarande FSC-standarden är FPIC ett centralt begrepp.

Definition i FSC-standarden av ”på förhand givet, fritt och upplyst samtycke (*Free, Prior, and Informed Consent, FPIC*):

På förhand givet, fritt och upplyst samtycke (*Free, Prior, and Informed Consent, FPIC*):

Ett rättsligt villkor genom vilket en person eller en grupp kan sägas ha gett sitt samtycke till en åtgärd innan den påbörjas. Detta bygger på att personen eller gruppen är medveten om och förstår fakta, följer och framtida konsekvenser av åtgärden och har tillgång till alla relevanta uppgifter vid den tidpunkt då samtycket ges.

I på förhand givet, fritt och upplyst samtycke ingår rätten att bevilja, ändra, vägra eller dra tillbaka godkännandet.

Kort kan ovanstående sammanfattas med att samebyar ska ha fått så mycket information så att samebyarna känner sig trygga med det samtycke de kan välja att ge eller inte ge. Detta innebär också att samebyar i samplanering har rätt att säga ja till en åtgärd lika mycket som att man har möjlighet att säga nej, men också dra tillbaka sitt samtycke till en åtgärd.

Vad är Forest Stewardship Council (FSC)?

Forest Stewardship Council (FSC) ska uppmuntra till ett miljöanpassat, socialt ansvarstagande och ekonomiskt livskraftigt bruk av världens skogar. FSC är en internationell medlemsorganisation där FSC Sverige är en medlem. FSC International har 10 principer med tillhörande kriterier. Alla skogsbruksstandarder runt om i världen ska följa dessa principer och kriterierna, men nationella anpassningar görs. Detta innebär att den FSC standard som finns i Sverige är anpassad för Sverige men har de 10 principerna med dess tillhörande kriterier som grund. För att en standard ska bli godkänd måste den godkännas av FSC International.

Sámiid Riikasearvi (SSR) är medlem i FSC. SSR har varit och är delaktig i stora delar av FSC:s arbete. Till exempel i arbetet att ta fram den standard vi har idag.

Vad är syftet med FSC standard och Princip 3 Urfolksrättigheter

Den gällande standarden i Sverige idag är FSC-STD-SWE-03-2019 SW. Den infördes i oktober 2020 och är den standard som alla certifierade skogsägare (certifikatsinnehavare) revideras mot nu. I den nuvarande standarden har urfolks rättigheter och möjligheter att påverka skogsbrukandet stärkts genom FPIC (*free, prior and informed, consent* - på förhand givet, fritt och upplyst samtycke). Målet är en närmare samverkan mellan renskötelsen och skogsbolagen för att förbättra förutsättningar för samexistens mellan de två parterna samt stärka den samiska renskötelsens inflytande och villkor.

Det som rör samplanering (tidigare kallat ”samråd”) går att återfinna i princip 3 i FSC-standardens. I inledningen till princip 3 står det ”Certifikatsinnehavaren *ska identifiera och upprätthålla urfolks lagliga och hävdvunna rättigheter att äga, nyttja och förvalta landområden, besittningar och tillgångar som påverkas av brukandet*”

Princip 3 har sex stycken kriterier. Det mest omfattande kriteriet är 3.2 som beskriver hur samplaneringen ska gå till och redogör för processen i allt från innan, under och efter samplaneringen.

Samplanering i enlighet med princip 3.2

Nedan kommer samplaneringen beskrivas kort och koncist, där de viktigaste aspekterna innan, under och efter samplaneringen lyfts upp. Sámiid Riikasearvi (SSR) har tillsammans med de större skogsbolagen (bland andra Sveaskog, Holmen, SCA Statens Fastighetsverk) gemensamt tagit fram riktlinjer och spelregler för hur samplaneringen kan gå till och vad som är rimligt att tänka på.

Samplaneringsmötena kan genomföras antingen som två möten inomhus, eller som ett möte inomhus och en fältsyn. Därefter kan samebyn och bolaget gemensamt välja om man vill ha stöd av en medling. Medling blir endast aktuellt om båda parter vill ha medling. Vid oenighet kan en tvistelösningskommitté pröva om alla steg i samplaneringsprocessen gått rätt till.

Nedanstående texter är hämtade från FSC standard och riktlinjerna från SSR och certifikatsinnehavaren (skogsbolagen):

Kom ihåg att samplaneringen bygger på förhand givet, fritt och upplyst samtycke

Innan samplaneringsmöte

Certifikatsinnehavaren ska gemensamt med samebyn bestämma tidpunkt för ett första samplaneringsmöte. Ingen part kan på eget initiativ kräva att samplaneringen ska ske en viss tid. Material ska skickas till samebyn minst sex veckor innan mötet. Materialet ska omfatta skötselåtgärder (avverkning, markberedning, val av trädslag, gödsling etc.), planerad hänsyn till renskötelsen, val av metod och tidpunkt, inom de kommande 5-7 åren.

Det som åligger samebyn är att samebyns representanter ska ha mandat att samplanera inom hela samebyns område.

Under samplaneringsmöte

Vid första mötet redogör samebyn för hur de nyttjar marken och hur renarna rör sig i landskapet, detta för att skogsbolagen ska kunna ta hänsyn till renskötseln framöver. Sedan förlöper samplaneringen som ett gammalt samråd; att parterna går igenom de föreslagna skötselåtgärderna som avverkning, hyggesfria avverkningar, markberedning, val av trädslag efter avverkning, bränning, användning av främmande trädslag, gödning och vägdragning.

Vad som är en väsentlig skillnad nu, är att om samebyn anser att en föreslagen skötselåtgärd omöjliggör renskötsel efter genomförd samplaneringsprocess kan samebyn välja att inte ge sitt samtycke, alltså inte säga ja. Det ger då tre möjliga tillvägagångssätt där certifikatsinnehavaren och företrädarna för samebyn antingen:

a) **är överens** om att skötselåtgärden inte genomförs under aktuell samplaneringsperiod, men har gemensamt identifierat och beslutat att genomföra positiva åtgärder som på sikt leder till förbättringar av betesförhållandena i området. Företrädarna för *samebyn* har lämnat sitt samtycke för att åtgärden genomförs under nästa samplaneringsperiod tidigast om fem år,

eller;

b) **är överens** om att alla möjligheter till anpassning från båda parter är beaktade och att renskötseln påverkas i sådan omfattning att skötselåtgärden inte kan genomföras under aktuell samplaneringsperiod. *Certifikatsinnehavaren* avstår från att utföra åtgärden på det specifika objektet och åtgärden tas upp till ny samplanering tidigast om fem år. Vid nästa samplanering av åtgärden beaktas rådande förhållanden samt positiva anpassningar eller åtgärder som utförts under överhållningsperioden,

eller;

c) **inte är överens** om att skötselåtgärden *omöjliggör renskötseln* och/eller att alla möjligheter till anpassning från båda parter är beaktade. *Certifikatsinnehavaren* eller företrädarna för *samebyn* kan då begära medling för att hitta en lösning. Om parterna fortfarande inte är överens efter medling kan prövning av en *tvistelösningsskommitté* begäras. Begäran om medling och prövning av *tvistelösningsskommitté* görs till FSC Sverige.

Kort sammanfattat innebär ovanstående att skogsbolagen kan göra olika positiva åtgärder för att främja och förbättra mark- och hänglavstillväxt i skogarna. Tillexempel röja och gallra skogar, skjuta upp avverkningar och använda sig av hyggesfria metoder. Detta för att renskötseln ska kunna bedrivas och skogsbolagen ska kunna bedriva skogsbruk som är i linje med FSC-standardens krav.

Vad som skiljer a och b åt, är att i a så kommer åtgärden (avverkning, markberedning, val av trädslag, gödning etc) att genomföras efter fem år. I b däremot så måste åtgärden lyftas till samplanering igen. Därför är b att föredra framför a, så var vaksamma på detta.

Efter samplanering

Efter samplanering ska protokoll signeras så att det finns bevis på överenskommelserna som gjorts. Det är smart av samebyn att skriva egna detaljerade anteckningar över vad som har sagts till varje åtgärd. Det är också smart att ”sova på saken”, så att samebyn är trygg med de beslut och val som gjorts under mötet.

Vid nästföljande samplanering ca ett år efter första mötet

Vid efterföljande samplaneringsmöte ska skogsbolaget gå igenom de överenskommelser man kom överens om året innan, så att man ser vad som skett i de saker man kom överens om. Därför är det bra att samebyns representanter för egna anteckningar om vad som sades på samrådsmötet.

Hur och när RenGIS är praktiskt användbart

Detta avsnitt berör hur man kan använda RenGIS i samplanering. Det går att genomföra samplanering utan RenGIS och då i form av papperskartor.

I samplaneringen med skogsbolag kan RenGIS användas vid varje steg, ibland eller aldrig, allt beroende på hur man själv väljer. Bolagen kan hävda att det är ett krav att samebyarna använder sig av RenGIS eller ett annat geografiskt informationssystem men så är inte fallet. RenGIS kan dock underlätta samplaneringen ofantligt för den enskilda samebyn när det gäller att hantera den informationsmängd (skötselåtgärder) som kan behöva hanteras inför samplaneringen.

Inför samplaneringen får samebyn shape-filer från skogsbolaget. Det varierar vilken information shape-filerna har, men information om avverkning, bilvägar och gödslingsobjekt är standard. Det är också möjligt att begära ut information om röjningar, gallringar, skogar under en viss ålder samt contortaskogar. Det är upp till varje sameby att själva avgöra hur mycket information den enskilda samebyn behöver för att kunna fatta trygga och bra beslut i samplaneringen.

I RenGIS är det möjligt att på ett enkelt och överskådligt sätt se hur skogsbruksåtgärderna kommer att påverka renskötseln. I och med att det är möjligt att få ut mer information till samplaneringen, så kan samebyar på ett enkelt sätt se på skogarnas struktur och skapa sig en uppfattning om skogarna utan att se på dem i en fältsyn. Därtill finns nu en lavkarta som gör att samebyn inför samplanering kan se vilka skogar som innehåller mer eller mindre marklav. Nedan finns det tre skärmbilder från RenGIS som visar hur man kan använda sig av informationen som man får från skogsbolagen i form av shape-filer.

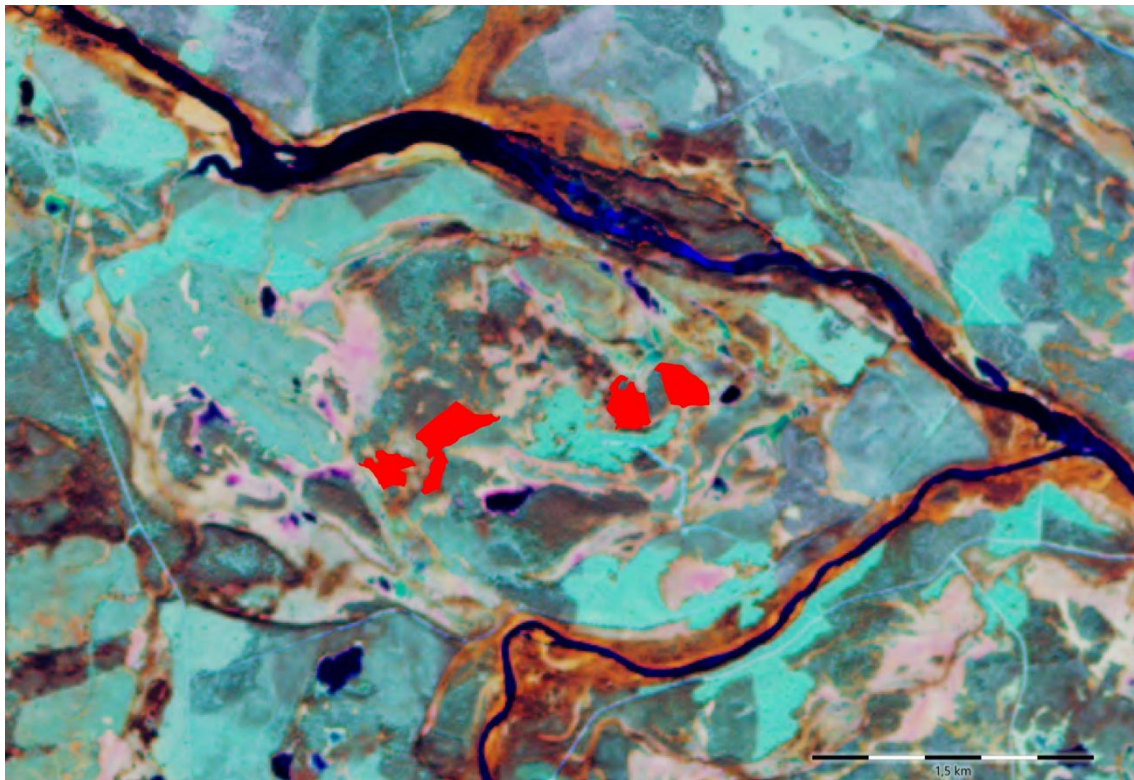

Bild 1 visar vad samebyar vanligen brukar få ut av skogsbolagen. Helt enkelt en bild av vilka skogar som de tänkt avverka. De skogar som de vill avverka i detta fall är markerade med rött.

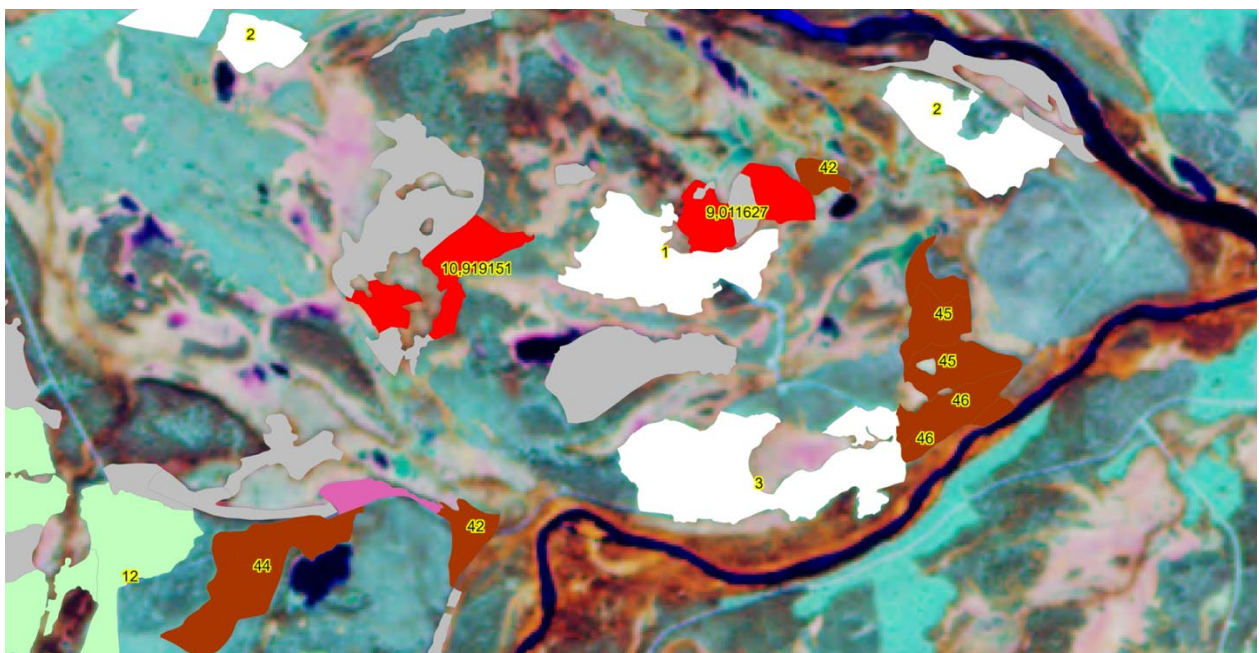

Bild 2 visar samma skogar som är uppe för samplanering, men nu har samebyn fått mer information. Den informationen som samebyn begärt ut var bland annat beståndsdata (information om skogen som de tänkt avverka så som ålder, ståndortsindex, grunddyta, höjd etc.), skogar som var yngre än tio år (vita områden med siffra som visar skogens ålder), avsättningar (skogar som inte kommer avverkas för de har höga naturvärden) och var contorta finns (bruna områden med siffra som visar contortans ålder).

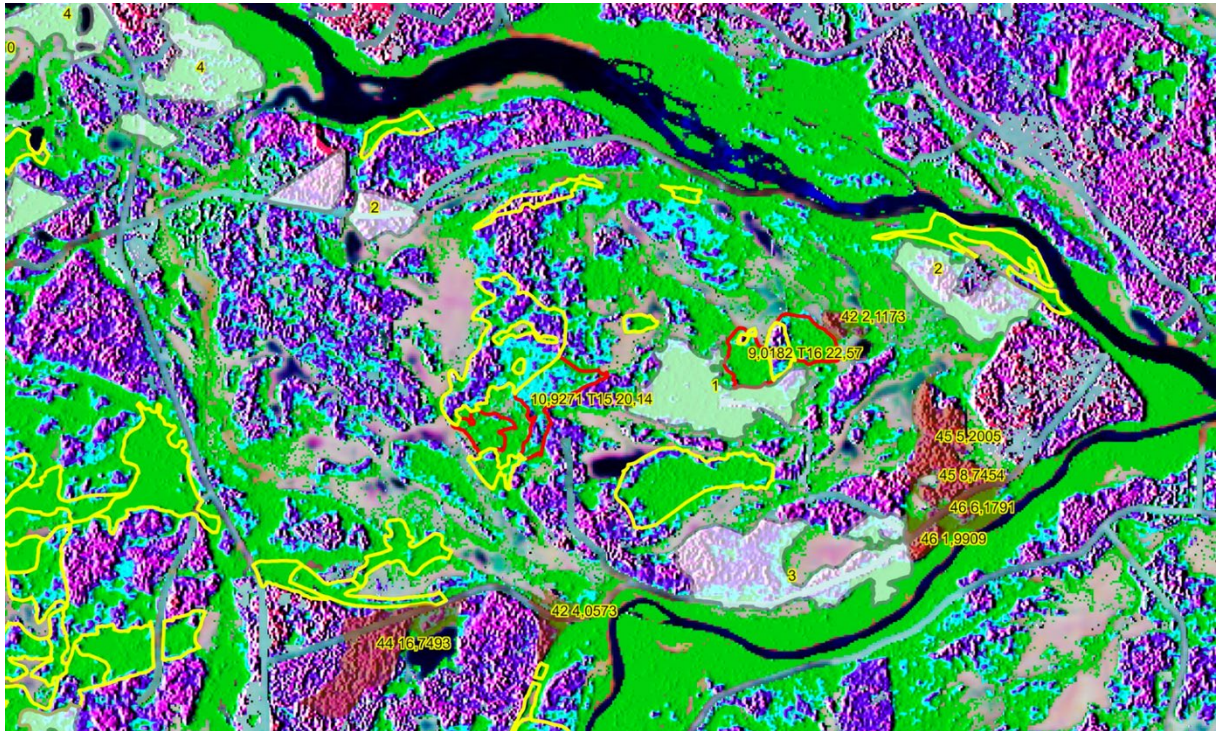

Bild 3 visar allt ovan fast med lavkartan som grund. Lavkartan ger ett djup till bild 2 som gör att samebyn verkligen kan läsa vilka skogar som innehåller mer eller mindre lav utan att behöva besöka skogen. I denna bild är det tydligt att det finns både mycket yngre skog (där inte renarna kan gräva) och contorta.

Sammanfattningsvis kan sägas att RenGIS kan effektivisera samplaneringen för samebyn i och med att det finns mycket information att lägga in i RenGIS och den kan sedan bearbetas och hanteras på ett enkelt sätt. Det finns instruktionsfilmer på Sametingets Youtube-kanal för Renbruksplan hur man kan hantera shape-filer i RenGIS.

Hur uppföljningen av revisorerna genomförs

Alla som deltar i FSC:s certifieringssystem kontrolleras årligen av en oberoende tredje part. De kallas certifierare. Certifierarnas uppgift är att kontrollera att de certifierade skogsägarna följer FSC:s regler. Certifieraren kan förklara för den certifierade skogsägaren hur standarden för skogsbruk tolkas. Rapporter över de kontroller som certifierarna gör av innehavarna av skogsbrukscertifikat är offentliga och finns tillgängliga för alla. Rapporterna innehåller en beskrivning av den certifierade verksamheten, noterade observationer och anmärkningar. I samband med de uppföljande kontrollerna görs också noteringar om hur anmärkningar från tidigare kontroller åtgärdats.

Vid en standardrevision finns det tre olika nivåer av anmärkningar en certifikatsinnehavare kan få av certifieraren. De tre är observationer, mindre avvikelser och större avvikelser.

1. Observationer

Områden där certifieraren ser att det finns ett behov av att stärka FSC-arbetet för att förebygga framtida anmärkningar. Certifikatsinnehavaren har inga skyldigheter att redovisa

åtgärder, men vid kommande revision kontrolleras dessa områden extra. Observationerna är tänkta som en vägledning i förbättringsarbetet.

2. Mindre avvikelse

Certifieraren har registrerat att certifikatsinnehavaren inte fullt ut följer standarden. Här behövs korrigeringar, men åtgärdsbehovet bedöms inte som akut. En mindre avvikelse ska vara åtgärdad till nästa årliga kontroll.

3. Större avvikelse

Certifieraren har registrerat att certifikatsinnehavaren inte fullt ut följer standarden. Här behövs korrigeringar, och avvikelsen bedöms som allvarlig. Certifikatsinnehavaren ska åtgärda avvikelsen inom 3 månader och redovisa vad som gjorts för att rätta till eller förhindra att nya misstag av samma karaktär upprepas.

Hur ni ska gå tillväga när ni är missnöjda med hur skogsbolagen hanterar samplaneringen

Om ni anser att skogsbolagen har hanterat något fel, i allt från sättet ni har fått information om samplaneringen, till hur de valt att agera vid samplaneringsmötet eller att de har brutit era överenskommelser så ska detta avvikelseanmälas. Avvikelseanmälan från externa intressenter, så som samebyar, syftar till att förbättra skogsbolagets arbetssätt, metoder och rutiner så att de faktiskt följer FSC-standard. På så sätt säkerställs att standardens kvalitet upprätthålls.

En avvikelseanmälan går till som följande:

1. En intressent (exv samebyn) uppmärksammar en brist hos skogsbolaget.
2. Detta påtalas skriftligt till skogsbolaget så de får en chans att korrigera sig.
3. Om inget sker kontaktar samebyn bolagets revisorer som granskar att bolaget följer FSC standarden.
4. Om revisorerna är eniga att bolaget har begått ett fel så får bolaget en större eller mindre avvikelse som de måste bevisa att de hanterat inom tre månader respektive ett år.
5. Om du som intressent är missnöjd med hur revisorerna tolkat den brist som du identifierat kan du ta det vidare till internationella granskningen ASI.

Systemet med avvikelseanmälan syftar till att standardens kvalitet upprätthålls och att de certifierade skogsägarna lever upp till FSC:s krav. Certifieraren tar in synpunkter på bolaget från berörda intressenter – både på lokal och på nationell nivå. Alla inkomna synpunkter måste beaktas av certifieraren. Det innebär att de måste uppmärksammas och besvaras på något sätt.

Tänk på detta:

- Vid en avvikelseanmälan ska allt vara skriftligt.
- Kopia ska till FSC kansliet kontakt@se.fsc.org
- Kopia ska också till SSR info@sapmi.se